

Indstilling af journalisterne Mathias Friis, Astrid Fischer, Line Gertsen og Morten Frandsen (DR) for "Brændstof til bombetogter"

172.000 ton jetbrændstof. 33 leverancer fra et dansk firma i Middelfart. Og op mod 34.000 russiske bombetogter i Syrien.

Det er omdrejningspunktet i den straffesag, der i disse måneder udspiller sig ved Retten i Odense.

Det danske milliardfirma Dan-Bunkering, ejerselskabet Bunker Holding topdirektør Keld Demant er tiltalt for ulovligt at have leveret enorme mængder jetbrændstof til brug i Syrien fra 2015 til 2017.

I samme periode vendte krigen i Syrien til Bashar al-Assads fordel, efter russiske kampfly begyndte at bombe i landet til støtte for den pressede præsident. Imens voksede fordømmelserne fra det internationale samfund, der kunne følge med i målrettede angreb mod hospitaler, skoler og markeder. Med alvorstunge miner kunne EU's stats- og regeringschefer følge antallet af civile dødsfald, der voksede dag for dag. Og som ifølge internationale observatører skulle tælles i tusindvis.

"Rusland skal stoppe det, der nærmest tager sig ud som krigsforbrydelser i Syrien," lød det blandt andet fra daværende statsminister Lars Løkke Rasmussen i efteråret 2016.

USA advarede Danmark om Dan-Bunkering allerede i efteråret 2016. Både Udenrigsministeriet, PET, Erhvervsstyrelsen, SØIK og Fyns Politi fik oplysningerne. Men havde det ikke været for journalisterne Mathias Friis, Astrid Fischer, Line Gertsen og Morten Frandsen, var sagen efter alt at dømme aldrig blevet efterforsket. I stedet var den blevet henlagt hos lokalpolitiet, hvor den allerede havde samlet støv i flere år, indtil journalisterne afslørede både den og myndighedernes svigt ift. manglende efterforskning i sagen.

Nu har Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK) i stedet rejst tiltaler og kræver topdirektøren i en af Danmarks største virksomheder – adm. direktør Keld Demant fra Bunker Holding – idømt fængsel for brud på EU's sanktioner. En tiltale der er direkte afledt journalisterne afsløringer og det massive politiske pres, der efterfølgende kom både fra justitsminister Nick Hækkerup (S) og Folketingets Retsudvalg.

Også virksomhederne Dan-Bunkering og Bunker Holding er tiltalt i sagen og risikerer markante bødestrafte. Sanktionsbrud kategoriseres i straffeloven som en forbrydelse mod statens selvstændighed og sikkerhed. Og når man kigger på brændstofmængden i sagen, forstår man hvorfor: 172.000 ton jetbrændstof kan ifølge eksperter have givet Rusland mulighed for at flyve op mod 34.000 bombetogter i Syrien i 2015-2017. Det svarer til det antal missioner, det russiske forsvarsministerium selv har oplyst, de har fløjet i samme periode. Med andre ord: Jetbrændstoffet i sagen har været afgørende for udfaldet af borgerkrigen. Og de sanktioner, EU's udenrigsministre indførte for at forbyde leverancer af jetbrændstof til brug i Syrien blev netop begrundet med, at man ville forhindre luftangreb på den syriske civilbefolkning.

I Retten i Odense beskriver anklagemyndigheden nu minutiøst, hvordan handlerne skal være foregået: Jetbrændstof er blandt andet sejlet ud på Middelhavet på åbent hav, hvorefter det er blevet overført videre til russiske tankskibe i såkaldte skib-til-skib-overførsler. Herefter har tankskibene sejlet til havnen Baniyas i Tyrkiet, som ligger tæt på den russiske luftbase i landet. Undervejs har de slået deres sendesignaler fra, så sejladsene er blevet mørkelagt. Og undervejs er der ifølge anklagemyndigheden også sket handler med stråmandselskaber, der havde til formål at sløre det mulige sanktionsbrud.

Oplysningerne matcher de afsløringer, DR har bragt fra april 2019 og frem til i dag. I retsreportager beskriver journalisterne i disse uger dag for dag, hvordan straffesagen med markante internationale dimensioner udspiller sig i byretten i Odense. Her anfægter ingen længere, at handlerne har fundet sted, eller at der er leveret jetbrændstof til de pågældende skibe i Middelhavet. Det i sig selv er markant, eftersom journalisterne blev mødt med lange advokatbreve og politianmeldelser fra virksomhederne, da de i sin tid bragte oplysningerne frem – blandt andet fordi Dan-Bunkering nægtede ethvert kendskab til sagen.

Nu er det centrale spørgsmål i stedet, om der er et strafansvar - om Dan-Bunkering, Bunker Holding eller topdirektør Keld Demant vidste eller burde have vidst, at brændstoffet ville blive sejlet videre til Syrien.

Journalisterne har gennem vedholdende kildearbejde afdækket sagen ved at skaffe sig adgang til fortrolige oplysninger fra retssager i USA, amerikanske efterretninger hjemsendt fra ambassaden i Washington og en hemmelig bankindberetning til myndighederne med transaktioner fra Dan-Bunkerings bankkonti. Lige så har de gennem adgang til centrale kilder løbende rapporteret om udviklingen i den efterfølgende efterforskning. Reporterteamet har efterprøvet oplysningerne ved at indsamle historiske lokationsdata for de involverede skibe og genskabt skibenes sejlruiter. Og de har ved stædig insisteren skridt for skridt kastet lys over en ellers mørklagt sag – blandt andet ved at sende op mod 100 aktindsigtsanmodninger og tage sagerne hele vejen til Folketingets Ombudsmand og EU-Kommissionens Generalsekretariat.

Den igangværende straffesag med krav om fængselsstraf på op mod fire år for topdirektøren i en virksomhed med over 60 milliarder i omsætning muligvis er den mest opsigtsvækkende konsekvens af journalisternes afsløringer. Men den er langt fra den eneste. Myndighederne har allerede ændret en række love og retningslinjer, der skal sikre, at der ikke sker lignende svigt i fremtiden. Dermed har journalisterne sikret, at det fremover bliver sværere for danske og europæiske virksomheder at bidrage til krigsforbrydelser, uden det får konsekvenser.

Som eksempler på konsekvenserne kan nævnes:

- Rigsadvokaten har ændret retningslinjer, så Bagmandspolitiet aldrig igen kan sende sag om brud på sanktioner videre til en lokal politikreds.
- Regeringen har som led i den nye politireform oprettet en national efterforskningsenhed, der fremover skal efterforske de mest komplicerede sager. Under præsentationen af enheden sagde justitsminister Nick Hækkerup direkte, at man oprettede enheden for at undgå gentagelser af Dan-Bunkering-sagen, hvor alvorlige sager skubbes mellem stole.
- EU Kommissionen har sat gang i et større reformarbejde, der skal sikre, at viden om mulige sanktionsovertrædelser fremover hurtigt bliver delt og efterforsket i medlemslandene. Derfor er der blandt andet ansat flere medarbejdere til netop dette område.
- Udenrigsminister Jeppe Kofod (S) er gået sammen med flere andre landes udenrigsministre for at få EU til at oprette en særlig sanktionsenhed i EU, at EU's sanktioner bliver håndhævet mere effektivt.

For dette initiativrige og forbilledlige arbejde fortjener Mathias Friis, Astrid Fischer, Line Gertsen og Morten Frandsen (DR) Cavlingprisen 2021.

Med venlig hilsen

Sabine Matz